

PLADS TIL DET VILDE LIV

**MANUAL
TIL MERE BIODIVERSITET
I BOLIGOMRÅDERNE**

INDHOLD

Side 5	GIV PLADS TIL NATURENS VILDE NABOER
Side 9	SÅDAN KAN I GØRE PLADS TIL DET VILDE LIV
Side 11	DRIFT DER GAVNER NATUREN
Side 16	NYE LEVESTEDER TIL DYRELIVET
Side 20	FRA ØDE UDEOMRÅDE TIL VILDT NATURLIGT
Side 26	FORMIDLING – FORTÆL OM DET VILDE LIV
Side 27	HVORDAN MÅLER VI BIODIVERSITET?

Hvad er biodiversitet?

Biodiversitet er **variationen af alt liv** – fra økosystemer til arter og arternes genetik. Når biodiversiteten forringes, bliver naturen fattigere og dermed mindre robust over for forandringer i klima og andre miljøforhold. Det påvirker også os mennesker, da vi er afhængige af naturens ressourcer for at overleve og opretholde vores velfærd.

Biodiversiteten er globalt og i Danmark i **kraftig tilbagegang**. Det skyldes primært menneskers brug af areal til produktion og beboelse, hvilket fjerner vilde arters levesteder og skaber forurening og klimaforandringer, der yderligere forringer biodiversiteten.

Biodiversitetskrisen skyldes også et natursyn, hvor mennesker har fjernet sig fra naturen. For at vende tilbagegangen for klodens natur skal vi alle sammen hjælpe til og lære at leve med naturen og ikke på bekostning af naturen. Det kan vi gøre ved at **give plads til natur**, hvor vi bor, sprede viden og glæde ved naturen, samt ved at huske, at vores forbrug og adfærd også påvirker biodiversitet andre steder i verden.

GIV PLADS TIL NATURENS VILDE NABOER

Naturen har trange kår i Danmark – ja, faktisk i hele verden. Det mærker flere og flere mennesker i dag som en mangel af natur i deres hverdag. Men heldigvis er der meget, vi alle sammen kan gøre for at give plads tilbage til naturen og styrke biodiversiteten.

Boligkontoret Danmarks medlemmer råder over store arealer og dermed også et stort potentiale for at skabe plads til biodiversitet og en mangfoldighed af udendørs naboer.

At forbedre forholdene for biodiversitet i jeres boligområde kan være mange ting, og selv med små indsatser kan I opleve hurtig succes. I kan få flere flaksende sommerfugle, summende bier, kriblende biller, syngende fugle og duftende blomster på de grønne fællesområder.

Denne manual er tænkt som inspiration til beboere, bestyrelser og medarbejdere i boligafdelinger, der gerne vil i gang med at gøre mere plads til biodiversitet og naturens vilde naboer. Den indeholder inspiration til, hvordan naturen kan plejes på nye måder i haver og fællesområder, hvordan man kan konstruere nye levesteder, samt hvordan viden og fællesaktiviteter kan være med til at styrke både biodiversitet og det gode naboskab.

Manualen oplister flere typer af tiltag, sådan at I kan starte med det, som giver mening lige netop hos jer.

Hjælp naturen og naturen hjælper dig

Et gammelt mundheld siger, at grønt er godt for øjnene, og der er mange undersøgelser, som viser, at det er sandt. Adgang til en mangfoldig natur styrker vores sundhed fysisk og mentalt, stimulerer leg og læring og giver os en følelse af mening med livet i bred forstand.

Biodiversitet og beboeraktiviteter omkring natur bidrager til fællesskaber på tværs. I naturen er der plads til alle.

Ved at skabe plads til mere biodiversitet og bynatur lokalt vil I også få nye naturlige steder at mødes til en snak med naboen og sociale naturaktiviteter at være sammen om. Det kan samtidig bidrage til et godt arbejdsmiljø for de ansatte driftsmedarbejdere.

Vi håber meget, at denne manual vil give jer lyst til at tage hul på jeres egne 'vilde tiltag' – både som beboer, beboerdemokrat eller ansat i Boligkontoret Danmarks medlemsorganisationer.

God virkelyst!

KOM GODT I GANG

– TAG ET SKRIDT AD GANGEN

Det første skridt er ofte det sværeste. Begynd med en enkelt og enkel indsats, som I synes virker rigtig hos jer. Når du bladrer manualen igennem, så vælg det, som er overkommeligt, og som du bliver nysgerrig på at prøve af. Den videre proces kan afhænge af, om du er beboer, arbejder i driften eller

er repræsentant i beboerdemokratiet. Det afhænger også af, om det skal være i egen have eller på fællesarealerne.

Nedenfor er beskrevet tre typiske veje fra idé til udførelse af 'vilde tiltag'.

	Beboer	Bestyrelse	Drift
IDÉ	<p>Hvis du har din egen have, kan du frit tage hul på de 'vilde tiltag' og derfra inspirere andre til at gøre det samme.</p> <p>For at komme i gang på fællesområderne skal du kontakte afdelingsbestyrelsen eller stille et forslag på afdelingsmødet for at få opbakning til nye 'vilde tiltag' på fællesarealerne.</p>	<p>Tag idéen op i bestyrelsen og planlæg, hvordan beboerne og driften bedst involveres. Nedsæt evt. en arbejdsgruppe på næste afdelingsmøde, der kan præcisere idéen og evt. stille forslag på afdelingsmødet.</p>	<p>Gennemgå den eksisterende drift og pleje og beskriv, hvad der kan ændres inden for de eksisterende rammer. Drøft dette med afdelingsbestyrelsen og aftal eventuelt med afdelingsbestyrelsen at afprøve forskellige drifts tiltag over en periode, som efterfølgende kan evalueres. Lav en plan for, hvilke områder der kan forandres for at fremme biodiversitet. Undersøg muligheder for finansiering sammen med afdelingsbestyrelsen.</p>
Undersøg eksisterende natur og potentiale			
PLAN		<p>Bestyrelsen eller arbejdsgruppen laver plan for vilde tiltag.</p>	<p>Få udarbejdet en naturbaseret drift- og plejeplan, der beskriver ændringer i drift. For ændringer/nyanlæg i udearealer laves en landskabsplan, der kan vedtages af beboerdemokratiet.</p>
VILDE TILTAG	<p>Start i det små! Lav tiltag i din have og fortæl andre om det. Lav fx en lokal plantebyttedag.</p>	<p>Vilde tiltag kan udføres af driften, professionelle og/eller på en beboer-biodiversitetsdag, hvor tiltag planlagt af arbejdsgruppen udføres i fællesskab.</p>	<p>Implementer de nye planer og fortæl beboere om formålet med ændringer i driften. Både mundtligt, med skilte og nyhedsbreve/opslag fysisk og via sociale medier.</p>

JERES SÆRLIGE LOKALE NATUR

For at øge biodiversiteten i jeres boligområde er det første skridt at forstå den særlige lokale natur og lære de lokale arter at kende. Det er nemlig dem, vi gerne vil give bedre levevilkår og hjælpe på vej.

Gennem beplantning, forståelse for jordbund og design af levesteder samt drift og pleje af udearealerne kan vi skabe optimale betingelser for den lokale biodiversitet. Men de vilde arter skal også have mulighed for selv at finde vej og slå sig ned på de nye levesteder.

Derfor er det vigtigt, at levestederne passer til de planter og dyr, som har mulighed for at finde frem til netop jeres boligområde. Eksempelvis er der stor forskel på, hvilke arter der findes og trives i et boligområde i Vestjylland tæt på havet, i en by med Syd fyns milde klima tæt på gammel skov og i en forstad til København omgivet af tæt by.

Hvad ligger til grund for jeres natur?

De følgende faktorer er vigtige for resultatet af de 'vilde tiltag' for biodiversitet:

- **Jordbundskvalitet**
Jordbunden varierer naturligt i Danmark, fra sandede og næringsfattige jorde især i Vestjylland til lerede og næringsrige jorde især i Østdanmark. Forskellige plantearter trives på forskellige jordbunde.
- **Alder af eksisterende beplantning**
Gamle haver og græsplæner kan være meget artsrige modsat nyere grønne områder, hvor arterne endnu ikke har haft tid til at indfinde sig.
- **Nærhed til grønne områder og naturområder**
De vilde arter skal komme et sted fra. Hvis der er naturområder tæt på jeres boligområde, er der større sandsynlighed for, at nogle af dem finder på at slå sig ned hos jer. Hvis der ikke er gode spredningskilder i nærheden, kan man hjælpe naturen på vej ved at samle frø eller hø i et naturområde og sprede det ud.

Undersøg jeres udgangspunkt

For at komme godt i gang anbefales det at starte med at undersøge, hvad der findes i den lokale natur – en såkaldt baseline for biodiversitet. Denne baseline beskriver den eksisterende flora og fauna i og omkring jeres boligområde. Informationen bruges til at give anbefalinger til, hvordan den lokale biodiversitet bedst spiller sammen med de vilde tiltag og aktiviteter, som I ønsker at sætte i gang hos jer.

På den måde undgår I skuffelser over, at visse planter eller dyrearter måske ikke trives lige så godt hos jer som andre steder, og I kan spare tid og udgifter til indkøb og beplantning.

En biolog eller en lokal naturkender kan hjælpe jer med at lave en registrering af den eksisterende natur i jeres boligområde. Spørg i nærområdet, kontakt den lokale anlægsgartner, eller tag kontakt til Boligkontoret Danmark for inspiration og eksempler. Ved at lave en lokal måling/baseline får I samtidig mulighed for at måle og kommunikere effekten af jeres indsatser over tid ved at gentage registrering af biodiversitet med samme metode på et senere tidspunkt.

SÅDAN KAN I GØRE PLADS TIL DET VILDE LIV

LÆSEGUIDE TIL MANUALEN

De vilde tiltag i denne manual er opdelt i fire kapitler, som viser forskellige indgangsvinkler til, hvordan man kan gavne biodiversiteten.

1. Drift der gavner naturen

Mange steder vil det være en lavthængende frugt at starte med at omlægge de grønne områders drift og pleje til en vildere og mere naturbaseret drift.

2. Nye levesteder til dyrelivet

Alle, der har lyst til at hjælpe med at styrke biodiversiteten, kan nemt komme til det! Dette kapitel giver konkrete råd til, hvad man som enkeltperson kan gøre for at skabe nye levesteder for lokale dyrearter.

3. Fra øde udearealer til vildt naturligt

Det kræver mere planlægning og finansiering at omlægge grønne og blå arealer til mere naturlige habitater. Men det har også en tilsvarende større effekt. Dette kapitel henvender sig til afdelingsbestyrelser og beslutningstagere, der vil skabe en forandring i større skala.

4. Fællesskab og formidling

At lære om, tale om og opleve naturen er en vigtig del af vejen til mere biodiversitet. Derfor er det at være sammen om tiltagene og fortælle om, hvorfor de grønne områder nu tager sig anderledes ud, en stor del af forandringen.

De fire kapitler indeholder konkrete vilde tiltag. For hvert tiltag gives en kort beskrivelse af formål og forventet effekt på biodiversitet. Derudover beskrives nogle forudsætninger for, at I kan komme i gang, tiltagets betydning for driften samt bud på, hvad det vil koste at udføre. De økonomiske udgifter vil dog være meget forskellige afhængigt af, hvor meget der udføres af beboere og ansatte, og hvor meget der skal købes hos for eksempel anlægsgartnere. For hvert tiltag gives derfor et spænd, hvor den lave værdi svarer til gør-det-selv-løsningen, og den høje værdi svarer til, at hele arbejdet bestilles hos en professionel.

Der er ikke nogen tiltag, der er bedre at starte med end andre. Det bedste er at komme i gang, at I er sammen om arbejdet og ikke mindst glæder jer over det nye liv, I kan få til at udfolde sig i jeres boligområde.

EFFEKT PÅ BIODIVERSITET

I naturens store system hænger alt liv og alle processer sammen, men for at være mere konkret vises, hvordan hvert tiltag gavner biodiversiteten.

	Flora Tiltaget øger den botaniske mangfoldighed med arter tilpasset den danske natur. De lokale arter er nemlig bedst for insekter og andre dyrearter, som bruger planterne som føde og levested. Det gælder fx sommerfugle, der lægger æg på specifikke plantearter, og fugle, der lever af planternes frø om vinteren.
	Insekter Tiltaget giver levesteder og føde til insekter. Der findes mange tusinde arter af insekter, som har forskellige krav til levesteder. Nogle lever i dødt organisk materiale, andre i jorden, i planter eller i vand. Insekter er et vigtigt led i fødekæden, da de er føde for andre arter, nedbryder organisk materiale og æder skadevoldere.
	Fugle og pattedyr Tiltaget giver levesteder og/eller føde til fugle og pattedyr. Fugle og mindre pattedyr som egern, pindsvin, mus og flagermus er ofte begrænset af levesteder og fødemuligheder i byen, og ved at skabe flere leve- og spisesteder kan man forbedre deres levemuligheder.
	Plads til naturlige økosystemer Plads er den primære mangel for biodiversiteten. Tiltaget øger arealet af grønt og blåt og sikrer en god naturlig kvalitet af arealerne, så biodiversitet understøttes på økosystemniveau.
	Opmærksomhed Viden, der uddør, er også en trussel for biodiversiteten. Tiltaget bidrager til at oplyse om den lokale natur, så viden udbredes og samtidig glæden ved at opleve naturen tæt på, hvor man bor.

DRIFT DER GAVNER NATUREN

OMLÆG TIL 'VILD' DRIFT AF GRØNNE FÆLLESOMRÅDER

Grønne arealer i boligområderne bliver af mange forbundet med hækklipping, græsslåning og lugning. Men sådan behøver det ikke at være. Med en vildere drift kan I gøre plads til, at naturen kan udfolde sig side om side med ophold og aktiviteter for beboerne.

Vild drift er baseret på naturbaserede principper, som omfatter:

- **Ingen sprøjtemidler og kunstgødning** – Gift hører ikke hjemme i naturen, da det ødelægger vilde arters livscyklus langt ud i fødekæderne. Dette gælder også kunstgødning. Skadedyr og plantesygdomme må i stedet bekæmpes biologisk eller manuelt.
- **Tid og naturlig dynamik** – Mangfoldigheden af arter øges med tiden og med den rette drift, både i jorden, i vegetationen og i dyrelivet. Det kræver, at man understøtter de arter, der indvandrer naturligt, og giver rum til, at de kan fuldføre deres livscyklus ved fx at lade blomster gå i frø og sikre plads til insekters æg og larver.
- **Lokalt tilpassede arter** – Mange planter fra planteskolen hører naturligt hjemme i andre dele af verden, og de danske fugle og insekter kan derfor dårligt bruge dem som levested og føde. Brug hellere lokale arter. Faktisk er "ukrudt" bedre for biodiversiteten!
- **Mosaikslåning – lad græsplænen blomstre** – En gammel græsplæne kan indeholde mange urter, der bare aldrig får lov at blomstre, fordi de klippes ned regelmæssigt. Lad græsset stå i varieret højde og slå ikke hele området samtidigt. Det skaber bedre levemuligheder for sommerfugle og græshopper.
- **Udvalgt lugning af problemarter** – Vilde arter, der spreder sig til et område, får lov at etablere sig. Kun invasive arter (fx gyldenris og japansk pileurt) og særligt dominerende/problematiske arter (fx mælkebøtte, agertidsel, brændenælde, butbladet skræppe) luges selektivt væk eller begrænses.

Vandhuller/
regnvandsbassiner

Buske med
blomster og bær

Begrønning med
engblomster

Træer

Sådan kommer I i gang

1. Planlæg ud fra en undersøgelse af de eksisterende naturkvaliteter (biodiversitetsbaseline), så I kan målrette jeres indsats.
2. For større områder udarbejdes en driftsplan, der beskriver, hvordan de enkelte delområder/ beplantnings-elementer plejes hen over året, så der gives plads til mere naturlig dynamik og udvikling.
3. For mindre områder kan naturbaseret drift implementeres mere ad hoc ved at slippe kontrollen og se, hvad der sker, for eksempel når hækplanter får lov at vokse frit og blomstre, når 'ukrudt' får lov at etablere sig, eller når selvsåede buske og træer får lov at vokse sig store.
4. Driftspersonalet kan med fordel få viden om principperne for naturlige økosystemer og den lokale natur. Tag eventuelt på tur med en lokal naturforening eller søg inspiration hos lokale eksperter.
5. Hold øje med, hvordan området udvikler sig ved årlig gennemgang/grøn markvandring, eller brug en app til at registrere områdets insekter. Kommer der mere liv, flere insekter, flere fugle, mere variation? Hvis enkelte arter overtager det hele nogle steder, bør driften tilpasses, så der kommer mere variation.

Drift

En vildere drift vil kræve andre metoder, ny viden og måske nyt udstyr. Skal der udarbejdes en ny driftsplan og eventuelt laves en biodiversitetsbaseline, kan det bestilles hos en konsulent. Søg inspiration hos lokale eksperter eller kontakt Boligkontoret Danmark.

Økonomi og beslutningsproces

En stor del af driften kan omstilles inden for det eksisterende driftsbudget. Visse ændringer kan kræve investering i udstyr eller ny viden. Beslutning om omlægning til naturbaseret drift kan i princippet tages af driften, så længe det ligger inden for det eksisterende budget. Men det vil altid være en god idé at orientere på et afdelingsmøde og kommunikere om nye tiltag til beboerne, så de kan følge med i forandringen.

Udarbejdelse af biodiversitetsbaseline og anbefalinger til vild drift: Start på 10.000 kr., hvis den skal laves af en professionel biolog. Prisen afhænger af eget bidrag, områdets størrelse og kompleksitet, samt om resultatet skal overleveres mundtligt til driften eller i form af notat/rapport.

Effekt på
biodiversitet

BEVAR VETERANTRÆER

– BOFÆLLESSKABER FOR EN MANGFOLDIGHED AF ARTER

Gamle og døde træer er et af naturens vigtigste levesteder for mange organismer. Et gammelt egetræ kan være levested for mere end 500 forskellige arter af dyr, svampe og lav. Samtidig er gamle træer vigtige for boligområdernes æstetik og miljø, idet de giver afveksling til det snorlige byggede miljø og renser luften, køler på varme dage, giver plads til leg og ophold og i det hele taget øger udemiljøets kvalitet.

Gamle træer rummer en række vigtige mikrohabitater, hvor andre arter finder levested og fødemuligheder. Kig efter disse mikrohabitater på træerne i dit område og bevar så vidt muligt træer, så de kan få lov at blive gamle og udvikle sig til store biologiske bofællesskaber.

Sådan kommer I i gang

Gennemgå træer i boligområdet for levesteder og lav eventuelt en oversigt til beboerne, som kan opdateres løbende.

- Bevar træer, især dem, der allerede er gamle og indeholder mikrohabitater.
- Plant nye træer, så det sikres, at I på langt sigt har gamle træer.
- Tilse løbende de gamle træer og fjern stammer og grene, der kan udgøre en risiko for beboeres færdsel i området.
- Placer dødt ved og døde grene på jorden til naturlig nedbrydning og fortsat levested for masser af arter.

Drift

Driften består af tilsyn med de gamle træer for at forebygge, at døde grene udgør en risiko.

Økonomi og beslutningsproces

Oprettelse af en 'trædatabase' er en indsats, som eventuelt kan udføres i samarbejde med beboere. Nye træer kan købes eller opnås ved at holde øje med selvsåede træer og flytte dem til et nyt ønsket voksested. Øvrig drift udføres under eksisterende driftsbudget.

Nyt træ, fx eg (ekskl. plantning): fra 500 kr. Det er driften, der er ansvarlig for pleje af træer på fællesarealerne. Driften kan derfor drøfte med afdelingsbestyrelsen, hvordan I kan bevare og registrere gamle træer. Som beboer kan du stille forslag på et kommende afdelingsmøde.

Fakta: Veterantræer er træer, der vokser meget langsomt og er i en grad af forfald. Der kan være sårskader, hulheder og døde grene, og nogen vil måske mene, at de lige så godt kan fældes. Men faktisk er det først, når træer bliver så gamle, at de bliver virkelig gode levesteder for en mangfoldighed af svampe, laver, mosser og insekter. I et gammelt egetræ kan der bo over 500 forskellige arter!

Undersøg levestederne i veterantræer

Spættehuller: Huller på 4-6 cm i diameter, der sidder mindst 4 m oppe i ofte halvdøde træer. Hullerne 'bygges' af spætter enkeltvis eller flere sammen, og andre småfugle kan også bruge dem, når spætteerne har forladt hullerne.

Stammehulheder: Et område af stammen, der har råd og savsmuld i bunden. Det kan være med kontakt til joden eller højere oppe. Stammehulheder i kronen kan være levested for flagermus, fugle, egern og andre dyr.

Grenhuller: Dybere råd eller huller dannet, hvor grene er brækket af stammen, og hvor nedbrydningsprocesserne har været hurtigere end sårlukningen. Hvis hullet er tørt, kan det være redested for småfugle som blåmejse og spætmejsje.

Insektgallerier og borehuller: Huller boret af insekter og insektlarver. Insekter er en vigtig fødekilde for blandt andet fugle, og man vil ofte se spætter sidde og hakke i træer med insektgallerier.

Barksprækker: Kan skyldes skade på træet eller råd i stammen, og oppe i stammen kan de være gode rastesteder for flagermus og levested for mange insekter.

Døde grene: Er vigtige levesteder, men skal tilses for at sikre, at de ikke udgør en risiko, hvis de falder ned.

Svampe: Pore- og lædersvampe samt bladhatte og andre arter, der lever i/på veddet og laver frugtlegemer på stamme og grene. De fleste svampe indikerer, at veddet er under nedbrydning. Frugtlegemerne kan være levested for forskellige insekter og leddyr. Nogle svampe er spiselige, for eksempel østershat, der vokser på gamle bøgestammer.

Mos og lav: Mange arter af mosser og laver vokser på træers stammer og grene og giver et pelset udtryk med levesteder for insekter og leddyr. Væksterne er epifytiske, hvilket vil sige, at de vokser på grenene og ikke snylter på eller skader træet.

Klatreplanter: Almindelig gedebled, skovranke og vedbend er nogle af de danske lianer, som klatrer op i træerne og skaber yngle- og skjulesteder for fugle og andre dyr.

Effekt på biodiversitet

BRUG AFKLIP TIL KVASHEGN OG KOMPOST

Grene, græsafklip og andet plantemateriale fra jeres eksisterende beplantning kan lægges til naturlig nedbrydning på passende steder og udgøre vigtige levesteder for svampe, bænkebidere og andre nedbryderorganismer. Samtidig kan det bidrage til at forbedre jordkvaliteten. Det kan være stammer og store grene, kvashegn og kvasbunker eller kompostbunker. Det nedbrudte organiske materiale bliver til ny næring, der kan spredes under for eksempel frugttræer og frugtbuske.

Kvashegn og kvasbunker er gode levesteder og skjul for små pattedyr og insekter. Måske vil I se pindsvinet komme frem om aftenen for at spise snegle og andre smådyr.

Ved at lade være med at køre afklip fra de grønne områder væk sparer I både penge og transport, og I reducerer klimapåvirkningen fra driften.

Sådan kommer I i gang

Mindre afklip, græs og urter kan blandes i en kompostbunke. Den placeres et lidt afsides sted, gerne i skygge, hvor det er nemt at komme til og fra med trillebør eller lignende.

Et kvashegn etableres ved at grave to rækker af parallelle stolper i jorden og lægge grenafklip imellem. Efterhånden som det nedbrydes og synker sammen, fyldes der op fra toppen. Kvashegnet kan desuden bruges som et element, der afskærmer eller skaber rum i et åbent område.

En kvasbunke kan placeres i skjul af buske og træer eller som et strukturelt element på et mere synligt sted. Med tiden synker bunken sammen og kan anvendes som kompost, eller der kan fyldes ovenpå løbende.

Stammer og store grene kan lægges som afgrænsning eller til brug for leg (for eksempel balancegang) og vil holde nogle år afhængig af størrelse og træart.

Drift

Kompostbunken kræver en del drift og kan indgå i jordforbedring og gødskning af områder med for eksempel frugttræer eller dyrkning. Der må ikke komme grøntaffald fra husholdning i kompostbunker, da det kan tiltrække rotter.

Kvashegn, kvasbunker og placering af gamle grene kræver begrænset drift efter etablering.

Økonomi og beslutningsproces

Etablering af kompostbunke og kvashegn kan kræve indkøb af materialer til opbygning. Brug ikke imprægneret træ, da det afgiver svampegifte, der forhindrer den naturlige nedbrydning.

Det er driften, der er ansvarlig for beskæring og bortskaffelse af afklip fra fællesarealerne. Driften kan tage initiativ til en ændret praksis eller drøfte muligheden for at etablere kvashegn eller kompostbunke med afdelingsbestyrelsen. Som beboer kan du stille forslag på et kommende afdelingsmøde.

Pris for stolper til kvashegn (med - uden etablering): 500-1.500 kr. pr. løbende meter.

Kvashegn

Drift

**Effekt på
biodiversitet**

NYE LEVESTEDER TIL DYRELIVET

BYG BOLIGER TIL INSEKTER

Insekter er små dyr med et ydre skelet, der har levet på jorden i mere end 400 millioner år. Det er en meget artsrig dyregruppe. Ca. en tredjedel af alle verdens arter er insekter. De spiller en vigtig rolle i økosystemerne, da de bestøver planter og nedbryder organisk materiale, så det bliver til ny næring, og så er insekterne selv føde for rigtig mange andre dyr, som fugle og flagermus.

Insekterne er i kraftig tilbagegang, og det truer vores økosystemer og dermed vores eget livsgrundlag. De primære trusler er mangel på levesteder og giftige kemikalier, som mennesker spreder – som for eksempel pesticider. I kan hjælpe den lokale insektfauna med at få mere plads ved at bygge gode boliger til dem. Heldigvis fylder insekter ikke så meget, og et 'insekthotel' kan udformes på mange måder og med forskellige materialer.

Sådan kommer I i gang

Et 'insekthotel' kan placeres både i sol og skygge, men vil tiltrække forskellige arter afhængig af solindstråling, fugtighed og materiale. Det er især enlige bier, der bygger deres rede i eksisterende hulrum i for eksempel træ, murværk og plantestængler, som har gavn af insekthoteller. Her er nogle minimumskrav til størrelse og anbefalinger til materialer, som er gode at følge:

- Dybden skal være mindst 20 cm for at sikre beskyttede forhold for rederne.
- Hullernes diameter må gerne variere, således at bier af varierende størrelse kan benytte hullerne. Det øger sandsynligheden for at tiltrække flere forskellige.
- Hullerne skal være lukket bagtil.
- Insekthotellet skal placeres i område med egnede fødeplanter og adgang til egnet redemateriale (blade af udvalgte plantearter, mudder, harpiks m.m.).

- Hule plantestængler, fx tagrør, er gode for visse arter af bier, som lægger æg i stråene.

Sådan gør I: Tag en ramme og lav små rum med forskelligt fyld (mos, bark, plantestængler fra forskellige arter, herunder tagrør, blade, grene, træstykker, mursten med huller). Indret herefter rummene, så der dannes små huller og sprækker mellem materialerne, der giver gode gemmesteder. Sørg for bagbeklædning, så hulrummene er lukkede i enden.

Drift

Et insekthotel skal have fred og ro, når det først er etableret, for ikke at forstyrre arternes livscyklus. Efter nogle år kan det dog være en god ide at tilføje nyt materiale, hvis noget begynder at være nedbrudt som for eksempel plantestængler og visne blade.

Økonomi og beslutningsproces

Et insekthotel kan med fordel bygges af materiale, som I allerede har i jeres boligområde. Beboerne kan sagtens være med, og gamle paller, en stor trækasse, en træramme eller noget lignende kan udgøre rammen til hotellet.

På fællesarealer vil det være en god idé at diskutere muligheden for placeringen af insekthoteller på et afdelingsmøde for at afklare størrelse og placering samt evt. finansiering.

Effekt på
biodiversitet

OPSÆT REDEKASSER TIL FUGLE OG SMÅDYR

Mange af de fugle, der lever i parker og haver, er hulrugende fugle. Det vil sige, at de i den vilde natur yngler i hule træer. I det moderne kulturlandskab, særligt i byerne, findes der ikke mange hule træer, og derfor er der permanent mangel på redesteder for mange af de fugle.

Det gælder blandt andet fugle som musvit, blåmejsje, sortmejsje, stær, skovspurv, spætmejsje og gråspurv.

Fuglene gør stor nytte i jeres fællesområder og haver ved at æde mange insekter og smådyr, der ellers betragtes som skadedyr. Et musvitpar skal fange mange tusinde insektlarver og andre smådyr for at opfostre et kuld unger.

Redekasser er et fint alternativ til hule træer for mange arter og giver samtidig skønne naturoplevelser. Redekasser kan købes færdige, eller man kan nemt lave dem selv. Der kan også laves kasser til skjul og ynglested for andre små dyr, som for eksempel pindsvin, egern og flagermus. Husk at forskellige arter kræver forskellige størrelser og placering.

Sådan kommer I i gang

Forskellige fuglearter stiller forskellige krav til deres redested. Det vigtigste er, at kasserne er beskyttet fra rovdyr, kraftig vind og sol. For de fleste fugle placeres kassen 2-4 m over jorden med undtagelse af for eksempel rødhals, der naturligt yngler i krat tæt på jorden.

Placer redekasserne hvor bevoksningen ikke er for tæt, så der er nem ind- og udflyvning fra kassen. Hæng gerne kassen mod nord eller øst. Herved undgås direkte sol på kassen samt slagregn fra sydvest.

Den bedste årstid for ophængning af redekasser er om efteråret. Så kan fuglene nå at vænne sig til kasserne inden foråret. Mange fugle bruger også kasserne til at overnatte i om vinteren. Kasserne kan dog sættes op hele året, og selv en kasse ophængt omkring midsommer kan blive beboet i løbet af få dage.

Egernkasser kan opsættes i park, skov og have, hvor der er adgang til større træer. Det anbefales, at kassen opsættes i minimum 2 meters højde.

Drift

Redekasser tilses hvert efterår og renses for gamle reder for at undgå sygdomme, og at nye reder kommer for tæt på indflyvningshullet.

Økonomi og beslutningsproces

Fuglehuse koster 100-200 kroner pr. styk, mens kasser til ugler, egern og falke koster op til omkring 1.500 kroner pr. styk. Levetid for en kasse er 3-10 år. Redekasser kan også bygges selv efter mål for de enkelte arter.

Det bør tages op på et afdelingsmøde, hvor og hvor mange redekasser der kan sættes op, samt evt. hvem der vil stå for at bygge dem eller skaffe finansiering.

Placering af redekasser	Fuglearter
Kasser i klynger til sociale fugle. For eksempel på husgavl.	Stær, gråspurv, skovspurv, mursejlere, svaler, bogfinke, grønirsk.
Kasser enkeltvis til territoriale fugle; 1 kasse pr. ca. 200 m ² eller afstand 10-15 m, for eksempel i træer eller på gavle.	2-4 m højde Musvit, blåmejsje, spætmejsje, træløber, broget fluesnapper.
	50 cm højde Rødhals, gærdesmutte.

Effekt på biodiversitet

PLACER STORE STEN TIL SKJUL, SOLBADNING OG SJOV

Store sten, der ligger frit eller i mindre bunker i bede, græs eller skovbund, skaber variation og levesteder, som forskellige dyr har glæde af. Sommerfugle og andre insekter samt krybdyr som for eksempel firben har brug for at varme sig i solen, især i det tidlige forår og om morgenen. Sten placeret i solen vil være gode solbadesteder for dem.

I kanten og under sten vil der omvendt være køligt og fugtigt, og det er der andre arter, som for eksempel padder, der bruger som rastested.

Sten kan nogle gange dukke op under anlægsarbejde. Måske har I allerede sten liggende, som kan placeres i forbindelse med eksisterende beplantning. Andre materialer end store natursten kan have samme funktion for biodiversiteten, for eksempel gamle fliser eller cementklodser, der også kan bruges landskabeligt og måske etableres i en form, som inviterer til leg eller ophold.

Sådan kommer I i gang

- Sten placeres enkeltvis, hvis de er store (> ca. 40 cm i diameter), eller i bunker, hvis de er mindre. Bunken skal være så stor, at den ikke dækkes af græs eller anden vegetation.
- Fliser kan stables til rumopdelende elementer eller plinte, som også kan fungere som levested for fauna.
- Placeringen af sten skal overvejes i forhold til tilgængelighed, trafik og færdsel med maskiner.

Stendige

Drift

Hvis sten er placeret i græs- eller engvegetation, fritklippes de en gang om året for at undgå høj vegetation, der dækker stenene. Vær opmærksom på sikkerhed, hvis stenene bruges til leg.

Økonomi og beslutningsproces

Sten er normalt ikke dyre i sig selv, men de er tunge og derfor relativt dyre at transportere. 10-20 store sten kan godt koste 20.000 kr. at få placeret. En bunke af mindre sten kan koste mindre end 5.000 kr.

Det bør i samarbejde med driften tages op på afdelingsmøde, hvor og hvor mange sten der kan udlægges, samt hvor de bedst placeres. Driften bør inddrages i beslutningen, da det kan have betydning for deres arbejde, hvis der for eksempel lægges sten ud i græsområder eller langs stier.

Effekt på biodiversitet

FRA ØDE UDEOMRÅDE TIL VILDT NATURLIGT

FORVANDL ØDE GRÆSPLÆNER TIL BLOMSTRENDE ENGE

Græsplænen dominerer ofte de grønne arealer i boligområder. Nogle plæner er dedikerede til særlige aktiviteter så som boldspil, men mange steder har plænen ingen egentlig funktion og bliver klippet rutinemæssigt uden noget egentligt formål. Det betyder, at de fleste plantearter i plænen klippes, før de kan nå at sætte blomst og formere sig, og derfor er de ikke til gavn for eksempelvis nektarsøgende insekter.

Græsplænen er, selv om den er grøn, et af de mest øde områder for biodiversiteten.

Mange ældre græsplæner gemmer dog på en større diversitet, der nemt kan slippes fri ved at lade planterne gro til deres naturlige højde, blomstre og sætte frø. Hermed vil de også tiltrække flere arter af dyr, som kan gemme sig i vegetationen og søge føde og levested.

En blomsterrig eng eller blomsterrigt græsland kan også slås med en plæneklipper eller le, og der kan laves områder til ophold og gangstier.

Sådan kommer I i gang

Den bedste metode til omlægning af en græsplæne til en mere levende og blomsterrig eng afhænger af plænen eksisterende kvalitet og nærområdets natur. Her er nogle overordnede principper:

- Næringsfattige plæner, som allerede indeholder en flora af urter som for eksempel alm. brunelle, håret høgeurt, alm. kællingetand og liden klokke, kan udvikle sig til et blomsterrigt græsland blot ved at stoppe de hyppige slån timer. Man kan med fordel nøjes med at slå plænen én gang i foråret og én gang i efteråret.
- Næringsfattige plæner med få urter kan forbedres ved at rive striber i plænen og så frø fra blomstrende urter.

- Næringsrige plæner med tæt græstørv skal have en lidt hårdere behandling for at give plads til blomstrende urter, da frøene ikke kan spire i tørven, der kan være op til 10 cm dyb. Her skrælles tørven af, der rives evt. lidt sand i jorden, og der udsås blomsterrig frøblanding.
- Kig efter, hvor det vil give bedst mening at omlægge, i forhold til hvordan I bruger de grønne arealer i dag. Er der områder, som slås, uden at nogen rigtig har glæde af det?

Drift

Driften af blomstereng eller blomsterrigt græsland giver mest biodiversitet, når driften efterligner vilde, græssende dyr. Det betyder, at der bør slås med mosaikslåning – i varieret højde og ikke samtidig på hele området. Det afklippede materiale fra plænen vil da være højt og skal fjernes for at give luft og lys til spiring af frø. Det afklippede materiale kan lægges til kompostering eller spredes ud under træer og buske.

Økonomi og beslutningsproces

Udgifter til omlægning afhænger af metoden og arealets størrelse og vil ligge mellem 10-100 kr. pr. m², hvis det skal udføres af en anlægsgartner. Det nemmeste og billigste er at rive lidt i en eksisterende næringsfattig og artsrig græsplæne og udså supplerende arter, mens det største arbejde ligger i at omlægge en næringsrig tæt, ensartet græsplæne.

Omlægning af græsplæne er en større beslutning, som skal vedtages på afdelingsmøde og i samarbejde med driften.

Blomstrende plæne

PLANT HJEMMEHØRENDE ARTER

Hvis I skal plante nyt i et område, eller har lyst til at omlægge for eksempel en gammel græsplæne eller et bed, kan I hjælpe biodiversiteten på vej ved at vælge plantearter, der er tilpasset den danske natur. Planterne er det primære led i fødekæden, og stort set alle andre organismer er afhængige af visse plantearter for at fuldføre deres livscyklus.

Nogle insekter lever i plantestængler, lægger æg på bladene og spiser plantedele. Fugle og pattedyr spiser planternes frø og frugter, mens andre dyr lever af rødderne eller som nedbrydere af planter.

Mange af de planter, man kan købe på en planteskole, er ikke tilpasset den danske natur og understøtter derfor biodiversiteten dårligt. Disse 'eksoter' kommer blandt andet fra Asien og Nordamerika, og vores lokale dyr og insekter er ikke tilpasset til at bruge dem som levested og føde. Men der er et voksende marked for hjemmehørende planter og frø, som I kan gå efter. Ellers kan naturen også mange steder selv finde vej. I kan for eksempel vente og se, hvad der indvandrer af sig selv, eller hjælpe naturen lidt på vej ved at samle frø i nærliggende naturområder. Eller hvad med at arrangere en plantebyttedag i lokalområdet?

Der er hjælp at hente på nettet til bestemmelse af de arter, som I finder på de grønne områder og i haverne, for eksempel www.arter.dk eller app'en "Seek". På hjemmesiden www.findplanten.dk kan I få inspiration til, hvilke plantearter der passer til jeres geografiske område.

Sådan kommer I i gang

- Find et areal, hvor I synes beplantningen gerne må være mere naturlig. Det behøver ikke være stort, men jo større areal, jo mere liv kan I skabe.
- Vurder den eksisterende beplantning – er der allerede nogle hjemmehørende arter, som kan bevares?

- Vurder jorden og fugtforhold for at finde ud af, hvilke arter der vil være egnede. På tør, solrig jord kan I gå efter græslandsarter. På skyggefuld jord er skovarter oplagte. På fugtig jord kan I gå efter engarter.
- For at få et hurtigt resultat kan I kombinere plantning med såning af frø.
- Hvis I har et naturområde i nærheden, kan I også lægge jeres eget område ud som bar jord og eventuelt sprede hø/frø ud fra naturområdet. Så lader I naturen gøre arbejdet og kan blot følge med i, hvad der vokser frem.
- Vær åben over for, hvad der spirer frem på jeres område. Der er ingen facitliste til natur.

Drift

Naturlig beplantning skal helst passe sig selv, men I skal beregne slåning af eng/urtevegetation 1-2 gange om året og eventuelt lugning af invasive og stærkt dominerende arter.

Økonomi og beslutningsproces

Afhængig af størrelse på området og jeres ambitionsniveau kan omlægning til naturlig beplantning koste fra 50-100 kr. pr. m², hvis det skal udføres af anlægsgartner.

Dette tiltag kan gradvist og nemt indarbejdes i den daglige drift, når der for eksempel skal udskiftes beplantning eller gennem en mere selektiv lugning fra driftens side. Som beboer kan man tage idéen op på afdelingsmøde og i dialog med driften være med til at inspirere til forandring.

Eng-nellikerod

GIV PLADS TIL VAND

Vand er en forudsætning for liv. Naturlig variation i terrænet giver variation i jordens fugtighed – fra tør jord til fugtig jord og åbent vandspejl. Denne variation giver flere levemuligheder for flere arter. Nogle arter lever hele deres liv i vandet, mens andre lægger æg i vand og vandrer på land som voksne. Andre bruger blot de åbne vandspejl til at drikke af.

Regnvand fra bygninger og befæstede områder (uden forurening fra eksempelvis biler) kan ledes til lavninger i jorden, hvor der gøres plads til enten en permanent sø eller midlertidige oversvømmelser. Uanset skala og karakter giver vand på overfladen mere naturkvalitet til udeområderne.

Vandhuller og regnvandsbassiner er gode for biodiversiteten og kan give levesteder for blandt andet padder og insekter som guldsmede og vandsalamandre. Vandhuller er naturligt ret dynamiske, og de arter, der findes her, er derfor en slags pionerer: De spreder sig effektivt og finder hurtigt nye vandområder, hvor de kan slå sig ned.

Sådan kommer I i gang

- Vand på terræn kan udformes som permanente eller midlertidige vandveje, som vandløb eller mindre render, hvor vandet kan strømme ved kraftige regnskyl. Hvis I har mod på et vandhul, vil det være oplagt at anlægge det i et område, hvor regnvandet i forvejen samler sig.
- Det ideelle vandhul for padder og insekter har åbne bredder med lav plantevækst uden træer og buske, der skygger for solen. Det er vigtigt, at der kommer lys til vandfladen. Ellers forbliver vandet koldt og mørkt. Flora og fauna i et vandhul indvandrer hurtigt naturligt, og der skal ikke plantes i et vandhul.
- Et godt vandhul består af forskellige dybder. Sørg for, at skråningerne fra vandhullets bredder og ud mod vandet er jævne og ikke for stejle, så dyrene lettest muligt kan komme op

og ned i vandet. Husk også at smide grus og store sten ned på bunden af vandhullet, så der dannes små grotter og gemmesteder. Det er haletudser, frøer og padder vilde med. Spredte marksten og små stenbunker langs bredden er også godt.

- Husk, at vand fra veje og områder med vintersaltning ikke må ledes direkte til naturlige vandløb og søer.
- Vandhuller skal ikke placeres tæt på bygninger. Hvis der ikke er en naturlig lavning i terrænet, der kan anvendes, bør det undersøges med en ingeniør, hvor der kan forventes nok tilstrømning af vand.

Drift

Der er ikke behov for meget drift af vandområder. Efter flere år kan det dog være nødvendigt med oprensning af bunden. Hvis bunden fyldes op med blade, bliver vandet for næringsrigt, eller vandhullet gror til med pilekrat. Vær opmærksom på sikkerhed omkring vandhullet, hvis det har stejle brinker og dybt vand.

Økonomi og beslutningsproces

Der vil være udgifter til forundersøgelse for at finde ud af, hvor et vandhul eller lignende kan placeres i forhold til vandets retning og områder, der ikke må oversvømmes. Desuden er der udgifter til gravning og etablering af bund med for eksempel lermembran og/eller sten. Samlet estimat for udgifter til etablering af vandhul starter på 20.000 kr. og afhænger af størrelse og kompleksitet på arealet.

Etablering af område til vand er en større beslutning, som skal vedtages på afdelingsmøde og i samarbejde med driften og muligvis kommunen

Vandhuller/
regnvandsbassiner

GØR TAGET GRØNT

Manglende plads er den primære udfordring for biodiversitet i by- og boligområderne. Her har tagflader et stort potentiale for at skabe mere plads til vilde arter. Grønne tage stiller dog nogle krav til tagets hældning, isolering og bæreevne, som der skal tages højde for. Grønne tage udføres derfor oftest på ny bebyggelse, i forbindelse med renovering eller på mindre bygninger som for eksempel cykel- og affaldsskure.

Ud over levesteder for vilde arter kan grønne tage også designes, så de kan bruges som grønt område af mennesker til for eksempel ophold eller dyrkning. Grønne tage bidrager desuden positivt til klimatilpasning ved at reducere varmeeffekten i by- og boligområder samt ved at forsinke og optage regnvand.

Der skelnes mellem ekstensive grønne tage (jordlag 5 cm tykt) og intensive grønne tage (jordlag mere end 10 cm tykt). Intensive tage er mere artsrige og langtidsholdbare.

Sådan kommer I i gang

- Grønne tage kan etableres på flade tage og tage med en svag hældning.
- Konstruktion og bæreevne skal undersøges forud for planlægning af grønne tage på eksisterende byggeri.
- Bepantningen kan sammensættes med inspiration fra den lokale natur og fortrinsvis med hjemmehørende arter for at tiltrække flest mulige insekter.

Drift

Der er begrænset drift af grønne tage. Lugning af vedplanter og vanding i meget tørre perioder af tage med tyndt substrat kan være nødvendigt for at forhindre udtørring af vegetationen.

Økonomi og beslutningsproces

Grønne tage koster fra 500 kr. pr. kvadratmeter plus evt. tilpasning af bygningskonstruktion. Etablering af grønt tag er en større beslutning, som skal vedtages på et afdelingsmøde.

Dette afsnits effekt på biodiversitet

Grønt tag

SPIS BIODIVERSITETEN

Livet i byerne trækker på mange ressourcer fra landområderne. Fødevarereproduktionen i Danmark råder over ca. 60 % af landarealet og står for ca. 30 % af udledningen af drivhusgasser. Dyrkning af fødevarer i byerne på ekstensive arealer, hvor der også er plads til biodiversitet og fællesskab, kan både aflaste importen af fødevarer en smule og give mennesker en større viden om koblingen mellem natur og fødevarereproduktion – samt en glæde ved at være delvist selvforsynende.

Dyrkningsarealer giver stor værdi for naboskabet og fælles aktiviteter året rundt, men selvfølgelig især i vækstsæsonen, hvor der sås, plejes og høstes. Dyrkning af fødevarer kan arrangeres i forbindelse med biodiversitet og vilde spiselige planter, som desuden hjælper med bestøvning og reducerer skadedyr.

Sådan kommer I i gang

Dyrkning kan foregå på terræn eller på tage; direkte i jorden eller i højbede.

- Undersøg jordens kvalitet og eventuel forurening forud for etablering. Lav eventuelt jordforbedring med kompost og mineraler hvis nødvendigt.
- Lav en dyrkningsplan, der indeholder permakultur og vilde arter for at understøtte biodiversitet, også i jorden. Permakultur er, når jorden er dækket hele året af flerårige afgrøder, som for eksempel frugtbuske og flerårig salat og kål. Permanent jorddække reducerer forstyrrelse af jorden ved gravning og udtørring og skaber derfor en større frugtbarhed og biodiversitet.
- Brug komposteret planteaffald som gødning, eventuelt suppleret med hønsemøg eller lignende.
- Etabler regnvandsopsamling til vanding for at spare på grundvandet.

Drift

Dyrkning af spiselige afgrøder er et arbejde, som kan udføres i fællesskab mellem beboerne.

Økonomi og beslutningsproces

Den gratis løsning er at anlægge bede i terræn, måske toppet med kompost, og sanke frø og stiklinger i naturen omkring jer.

Etablering af højbede og indkøb af redskaber og frø/planter til dyrkning kræver nogle udgifter. En økonomisk ramme til indkøb af planter til bede med dyrkning af urter, buske og træer starter på 500 pr. m². Etablering af højbed koster fra 250 kr. pr. meter kant.

Etablering af dyrkningsområde er en større beslutning, som skal vedtages på afdelingsmøde og i samarbejde med driften.

Vilde spiselige planter

Løgekarse: De spæde skud er som purløg om foråret.

Ramsløg: Lækkert som krydderi og i pesto.

Gråbynke: Også kaldet fattigmandspeber.

Elm: De umodne frø smager lækkert af agurk.

Hyld: Både blomster og bær er skønne til saft.

Vild gulerod: Brug rod og frø som smagsgivere.

Sødskærm: Blade og frø smager af lakrids.

Havtorn: Bærrene kan syltes og fryses og bruges til det søde og salte køkken.

Mirabel: Nogle sorter har faste og lækre frugter (andre er mere melede).

Alm. mjøduert: Unge blade smager af mynte og blomsterne af marcipan/vanilje!

Skovsyre: Vokser under træer og buske, frisk syrlig smag.

Hasselnød: Husk at plante både han- og hunplanter for at sikre bestøvning og frugter.

Brændenælde: God til te om foråret og god for sommerfugle om sommeren.

Effekt på
biodiversitet

FORMIDLING – FORTÆL OM DET VILDE LIV

SKILT MED FORANDRINGEN

Når der sker noget nyt i jeres område, bliver mange måske nysgerrige og har mange spørgsmål. Derfor er der brug for at give nogle svar. Et vel-placeret og oplysende skilt kan fortælle, hvordan og hvorfor I hjælper naturen i området, og det kan fint supplere eventuel information på afdelingens hjemmeside, i trappeopgange, fællesvaskeri eller lignende steder.

Nogen vil måske synes, at det, I laver, ser rodet ud. Her er det vigtigt at forklare, hvorfor det ser ud, som det gør. På den måde vil flere acceptere det og måske endda sætte pris på den nye type natur i nabolaget. Det kan for eksempel være jævnlige opslag på sociale medier, indkaldelse til beboermøde eller vandring om biodiversitet eller en husstands-omdelt info-side om de vilde tiltag.

Sådan kommer I i gang

Overvej, hvor det giver bedst mening at opsætte skilt eller anden formidling, så flest muligt ser det. Overvej også, hvad skilt/opslag skal fortælle, og hvem målgruppen er. Hvad synes du selv, er det spændende ved forandringen?

Selve skiltets materiale betyder noget for oplevelsen. Skal det stå i mange år og være robust, eller skal det indgå i den nye natur og i sig selv være til gavn for biodiversiteten som eksempelvis en sten, der kan skrives på?

Forslag til overskrifter på skilt:

- Her drifter vi vildt.
- Her bor fru stenhumble med sin familie i forladte musehuller og i jorden. De spiser af blomster-nes pollen og bestøver samtidig planterne.
- Det her er vild natur, og det er med vilje.
- Du er en del af afdelingens biodiversitet.
- Hold øje med gærdesmutten – vi har sat rede-kasser op til den og venter på, at den flytter ind i vores boligområde.

Økonomi og beslutningsproces

Skilte koster mellem 50 og 2.500 kroner alt efter størrelse, montering og materiale.

OPLEV NATUREN I FÆLLESSKAB

Naturen og de vilde tiltag giver nye muligheder for sociale aktiviteter og oplevelser, som kan deles med dine naboer. Det kan være i den lille skala, hvor tiltagene lægger op til fællesaktiviteter som nyttehaver, bålaftener og fællesspisning. Det kan også være, at tiltagene i højere grad 'aktiverer' de grønne rum, som nu kan skabe rammen om større fællesarrangementer som havefester, undervisning og events. Uanset hvad er aktiviteter omkring de vilde tiltag en måde, hvorpå beboere får mulighed for at tage ejerskab over de fælles udeområder, hvilket for mange vil skabe et stærkere tilhørsforhold og følelsen af, at boligområdet er et sted, man passer på og holder af.

Sådan kommer I i gang

Som beboer kan du tage initiativ til en aktivitet i naturen i jeres boligområde. Kun fantasien sætter grænser for mulige arrangementer. Her er et par idéer:

- Gåtur, hvor I registrerer fugle og andet dyreliv og/eller planter.
- Find flest mulige arter – lav en skattejagt for børn.
- Høhøst på den nye eng.
- Sanketur og fællesspisning.
- Picnic med tæpper og søndagskagebord.
- Rollespil/teater.

Det skal besluttes på afdelingsmødet, hvordan rammerne for brug af udeområderne er, hvis de ændrer sig på grund af de vilde tiltag. Det kan være et lavpraktisk regelsæt, som minimerer gener i forbindelse med støj, men også en retning for, hvem der bestemmer over hvad, og hvem der tager beslutninger. Konkret kan der nedsættes et udvalg, som er ansvarligt for eksempelvis naboarrangementer, nyttehaver og grupper for fysiske aktiviteter.

Økonomi og beslutningsproces

De fleste arrangementer er gratis, men hvis I planlægger et større event, skal det overvejes, om det er med brugerbetaling, eller om det er muligt at få økonomisk tilskud fra boligforeningen eller andet sted.

Effekt på
biodiversitet

HVORDAN MÅLER VI BIODIVERSITET?

Det er sjovt at holde øje med, hvordan de vilde tiltag for biodiversitet virker. Hvem flytter ind under de nye sten i insekthotellet eller i blomsterengen? Hvordan forandrer området sig med årtiderne og efter flere år med en naturbaseret drift? Naturen er aldrig den samme, og hvis du er opmærksom, vil de små forandringer følge dig i din hverdag, både når du er udenfor, og når du følger dagen gennem vinduet.

Når I alligevel går og holder øje med naturen i jeres boligområde, er det en god ide at notere, hvad I ser. Den viden kan deles med andre og gøre dem nysgerrige på jeres fælles natur. Den kan også bruges som en logbog, der giver mulighed for at følge effekten og måske giver lyst til at udvide til grønne områder eller supplere med flere tiltag.

Ved at bruge en fælles metode til registrering kan vi også dele erfaringer imellem boligområder og med omverdenen.

Ny metode til måling

I foråret 2024 udgives en national metode til registrering af biodiversitet i byer, som kan bruges til at måle biodiversiteten hos Boligkontoret Danmarks medlemmer. En måling, før tiltagene sættes i gang, kan udgøre en baseline, som udviklingen i biodiversiteten herefter kan sammenlignes med. Dette vil dokumentere effekten af jeres indsats.

Den nye nationale metode til registrering af biodiversitet i byer tager udgangspunkt i habitater, som er forskellige typer af bevoksning, for eksempel græsarealer, hække, søer og trædominerede arealer. For hvert habitat registreres areal og tilstand.

Tilstanden bestemmes blandt andet af artsdiversitet i flora og forekomst af levesteder og ressourcer for fauna. På baggrund af registreringen af et områdes forskellige habitater beregnes en samlet biodiversitetsscore. Scoren giver et samlet udtryk for områdets kvalitet for biodiversitet, og hvis der ændres på habitater gennem indsatser for biodiversitet, vil denne ændring kunne registreres som en stigning i scoren efter noget tid.

Metoden til registrering af biodiversitet i byer udgives af Aarhus Universitet, og registreringen skal udføres af en biolog eller anden fagperson. En testversion af metoden udkom i 2023 og er tilgængelig på www.bynatur.app

Beboere og driftspersonale kan bidrage til registrering af biodiversitet ved at indsende fund af arter til online artsdatabase (fx www.arter.dk). Herfra kan data hentes ned til baseline eller evaluering af biolog.

Links til videre inspiration og viden

Online artsbestemmelse og registrering af arter:

- arter.dk
- Seek
- iNaturalist
- naturbasen.dk

Metode til registrering af bynatur:
<https://ecos.au.dk/urbanbioscore>

Mere inspiration til indsatser

- VIBO: https://www.vildmedvilje.dk/wp-content/uploads/Biodiversitetskatalog_VIBO.pdf
- Almenet: <https://almenet.dk/udviklingsprojekter/q-v/vilde-boligomraader/>
- Bolius: <https://youtu.be/ZletmNR8JEw>

AKTIVITETER I DET VILDE BOLIGOMRÅDE

VINTER

- foder til vinterens fugle
- bygge på kvashegn
- mad over bål
- fugle, gran

FORÅR

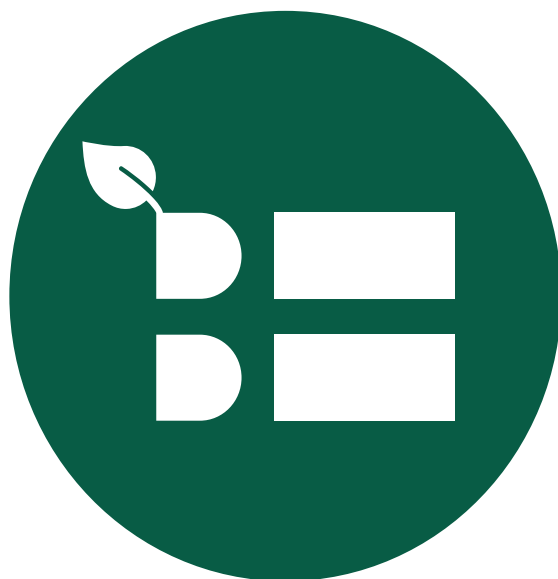
- forårsslåning af eng
- nye levesteder
- planlægge såning og dyrkning
- tjek redekasser til fugle
- sanke friske grønne blade
- sprede kompost
- så frø
- padde, fugle, mirabel-blomster

EFTERÅR

- træregistrering
- efterårsslåning af eng
- høstmarked
- nyplantning
- statusgennemgang med drift
- eger, spisekastanier

SOMMER

- flet en krans
- arts-safari
- selektiv lugning af problemarter
- dyrkning til selvforsyning
- sanke bær
- sommerfugle, guldsmede, græshopper, pindsvin, vild rose

Udgiver: Boligkontoret Danmark · Redaktør: Nina Ulrich Østergaard · Redaktion: Ida Ravnholdt Poulsen og Kristine Kjørup Rasmussen, OIKO · Grafisk design: erasten.com · Tryk: Jørn Thomsen Elbo · Ansvarshavende: Lars Lehmann
Udgivet: April 2024.